

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

زنان ایرانی مزدوج با اتباع خارجه

مؤلفین:

دکتر امیر خواجهزاده

امیر بارانی بیرانوند

انتشارات چتر دانش

سرشناسه	: خواجه‌زاده، امیر، ۱۳۵۹ -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc.
عنوان و نام پدیدآور	: زنان ایرانی مزدوج با اتباع خارجه/مولفین امیر خواجه‌زاده، امیر بارانی بیرانوند.
مشخصات نشر	: تهران: چتر دانش ، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۳ص؛ ۵/۱۴×۵/۲۱ س.م.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۴۷۲-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: زناشویی -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	: Marriage law -- Iran
موضوع	: ازدواج دولیتی -- ایران
موضوع	: Intercountry marriage -- Iran
موضوع	: تابعیت -- ایران
موضوع	: Citizenship-- Iran
موضوع	: زنان -- وضع حقوقی و قوانین -- ایران
موضوع	: Women -- Legal status, laws, etc. -- Iran
شناسه افزوده	: بارانی بیرانوند، امیر، ۱۳۷۲ -
رده بندی کنگره	: KMH۵۴۲
رده بندی دیویی	: ۳۴۶/۵۵۰۱۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۵۳۶۴۴۴
وضعیت رکورد	: فیپا

نام کتاب	: زنان ایرانی مزدوج با اتباع خارجه
ناشر	: چتر دانش
مؤلفین	: دکتر امیر خواجه‌زاده- امیر بارانی بیرانوند
نوبت و سال چاپ	: اول - ۱۳۹۹
شمارگان	: ۱۰۰۰
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۴۷۲-۲
قیمت	: ۵۵۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خ منبری جاوید(اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

پست الکترونیک: nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

سخن ناشر

رشته‌ی حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله‌ی یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه‌ی خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه‌ی کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان‌که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند.

این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این‌ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته‌ی حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آنها از یک سو و تناسب آنها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه‌ی آموزش عالی آزاد چتردانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته‌ی حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت‌گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه‌ی خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه‌ی علمی بیش از پیش به منصه‌ی ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

فهرست

فصل اول: کلیات ۱۱

- ۱- بررسی انواع تابعیت و آثار ناشی از آن ۱۳
- ۱-۱- تابعیت ۱۳
- ۱-۲- انواع تابعیت ۱۴
- ۱-۲-۱- تابعیت ذاتی ۱۴
- ۱-۲-۱-۱- تابعیت خونی ۱۴
- ۱-۲-۱-۲- تابعیت خاکی ۱۵
- ۱-۳- تابعیت اکتسابی ۱۵
- ۱-۳-۱- تابعیت تحصیلی ۱۶
- ۱-۳-۲- تابعیت تبعی ۱۶
- ۱-۳-۳- تابعیت تحقیقی ۱۶
- ۱-۳-۴- تابعیت اجباری ۱۶
- ۱-۳-۵- تابعیت افتخاری ۱۶
- ۱-۳-۶- تابعیت تجاری ۱۷
- ۱-۳-۷- تابعیت مذهبی ۱۷
- ۱-۴- تابعیت و آثار ناشی از آن ۱۷
- ۱-۴-۱- آثار حقوقی عام تابعیت ۱۸
- ۱-۴-۲- آثار حقوقی خاص تابعیت ۱۹
- ۱-۴-۳- پذیرش درخواست فرد و محدودیت‌ها ۱۹
- ۱-۴-۴- همسر تبعه ۲۰
- ۱-۴-۵- فرزندان تبعه ۲۰
- ۱-۴-۶- کسب تابعیت زن به رابطه ازدواج ۲۰
- ۱-۵- تعریف ازدواج ۲۱
- ۱-۵-۱- الزام به ثبت واقعه‌ی ازدواج ۲۲
- ۱-۵-۲- نکاح مسلمة با غیر مسلم جایز نیست ۲۲
- ۱-۵-۳- ازدواج زن ایرانی با مرد خارجی ۲۲
- ۱-۵-۴- ممنوعیت ازدواج با اشخاص خاص ۲۳

- ۵-۵-۱ ازدواج مرد ایرانی با زن خارجی ۲۳
- ۶-۱-۱ ثابت ازدواج ۲۳
- ۶-۱-۱ اقسام ازدواج ۲۴
- ۶-۲-۱ تفاوت بین ازدواج دائم و موقت ۲۴

فصل دوم: وضعیت حقوقی ازدواج زن ایرانی با تبعه خارجی..... ۲۷

- ۲- وضعیت حقوقی ازدواج با اتباع بیگانه ۲۸
- ۲-۱ ازدواج مرد ایرانی با زن خارجی ۲۹
- ۲-۲ ازدواج مرد خارجی با زن ایرانی ۳۰
- ۲-۲-۱ نکاح مسلمان با اتباع خارجه غیر مسلمان ۳۳
- ۲-۲-۲ ازدواج مرد غیر مسلمان با زن مسلمان ۳۳
- ۲-۲-۳ عملکرد کشورهای اسلامی در این خصوص ۳۴
- ۲-۲-۴ ازدواج مرد مسلمان با زن غیر مسلمان ۳۴
- ۲-۲-۵ فلسفه مخالفت فقهای شیعه در امر ازدواج با غیر مسلمان ۳۶
- ۲-۲-۵ ازدواج و طلاق زن شیعه با مرد اهل تسنن ۳۶
- ۲-۲-۶ آیین یهود و مسئله ازدواج زنان ۳۷
- ۲-۲-۷ دین مسیحیت و ازدواج زنان ۳۷

فصل سوم: آثار ازدواج با اتباع بیگانه ۳۹

- ۲- ازدواج با بیگانه ۴۱
- ۲-۱ مقررات ازدواج زنان ایرانی با اتباع خارجی ۴۱
- ۳-۲ آثار ازدواج و طلاق با اتباع بیگانه از حیث تابعیت ۴۶
- ۳-۳ ازدواج مرد ایرانی با زن خارجی ۴۷
- ۴-۳ طلاق از اتباع بیگانه ۴۸
- ۵-۳ طلاق در سایر کشورها ۴۹
- ۶-۳ طلاق در قانون ایران و آمریکا ۵۰
- ۷-۳ نگاه قانون به طلاق شیعه ۵۱
- ۷-۳-۱ ازدواج زن ایرانی با مرد خارجی ۵۲

- ۲-۷-۳ تابعیت مضاعف ناشی از ازدواج با اتباع بیگانه ۵۷
- ۲-۷-۳-۱ مواضع بین المللی در ارتباط با تابعیت مضاعف ۵۷
- ۳-۸-۳ موضع قانون مدنی ایران ۶۰
- ۳-۸-۱ تابعیت مضاعف ناشی از ازدواج با اتباع بیگانه ۶۰

فصل چهارم: طلاق از اتباع بیگانه ۶۳

- ۴- بررسی ورود و اقامت مجاز و غیر مجاز در قلمرو ایران ۶۵
- ۴-۱- بررسی ورود و اقامت مجاز در قلمرو ایران در صورت طلاق ۶۵
- ۴-۲- معضلات قانونی طلاق از اتباع بیگانه ۶۷
- ۴-۳- ضمانت اجراهای ورود و اقامت مجاز ۷۳
- ۴-۴- ورود و اقامت غیر مجاز اتباع بیگانه در ایران ۷۵
- ۴-۵- مشکلات حقوقی ناشی از طلاق با اتباع بیگانه ۷۸
- ۴-۵-۱- مشکلات کودکان اتباع خارجه ۷۸
- ۴-۵-۲- کمبودهای قانونی صدور تابعیت ماده ۹۷۶ و ماده واحده آن ۷۹
- ۴-۵-۲-۱- طرح مجدد موضوع در مجلس شورای اسلامی و نتیجه آن ۸۱
- ۴-۵-۲-۲- یارانه ۸۲
- ۴-۵-۲-۳- معافیت از پرداخت تعرفه اقامت تا سن نوزده سالگی ۸۲
- ۴-۵-۲-۴- پیشنهادات و راه حل ها ۸۳
- ۴-۶- بررسی مشکلات زنان در صورت طلاق با اتباع بیگانه ۸۴
- ۴-۶-۱- زنان مطلقه با اتباع بیگانه ۸۴
- ۴-۶-۲- بررسی مشکلات زنان مزدوج با اتباع بیگانه ۸۵
- ۴-۶-۳- قاعده حل تعارض ایرانی در خصوص طلاق بیگانگان ۸۷
- ۴-۶-۴- قانون حاکم بر شرایط ماهوی طلاق ۸۹
- ۴-۶-۵- موانع قاعده ملی ۸۹
- ۴-۶-۵-۱- استثنای نظم عمومی ۹۰
- ۴-۶-۵-۲- تقلب نسبت به قانون ۹۰
- ۴-۶-۵-۳- احاله ۹۱
- ۴-۶-۵-۴- اشخاص بدون تابعیت ۹۱

- ۹۱.....۵-۶-۴ احوال شخصیه ایرانیان غیرشیعه.....
- ۹۴.....۷-۴ قانون حاکم بر آثار طلاق.....
- ۹۵.....۱-۷-۴ عده.....
- ۹۵.....۲-۷-۴ نفقه زوجه مطلقه.....
- ۹۶.....۳-۷-۴ استفاده زوجه از نام خانوادگی زوج.....
- ۹۶.....۴-۷-۴ قانون حاکم بر شرایط شکلی طلاق.....
- ۹۷.....۴-۷-۴ تشریفات اداری و قضایی طلاق.....
- ۹۹ نتیجه گیری**
- ۱۰۱ منابع**

مقدمه

ازدواج با اتباع خارجه، از جمله موضوعاتی است که در هر سیستم حقوقی، با توجه به ابعاد ویژه حقوقی، سیاسی و امنیتی، واجد اهمیت تلقی شده است. اگر چه بررسی موضوع از دیدگاه جامعه‌شناسی و تأثیری که این گونه ازدواج‌ها، در بافت فرهنگی جوامع دارد در جای خود حائز اهمیت و موثر در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های کلان در این ارتباط است، لیکن تحلیل ابعاد حقوقی چنین ازدواج‌هایی نیز به منظور تمهید زمینه لازم برای سیاست‌گذاری صحیح، در جای خود از اهمیت بسزایی برخوردار است.

در سال‌های اخیر با توجه به اقدامات بشر دوستانه جمهوری اسلامی ایران در پذیرش آوارگان کشورهای مختلف به ویژه عراق و افغانستان، منابع موثق آمار ازدواج با اتباع خارجی را در حال رشد اعلام نموده‌اند. اگر چه پذیرش آوارگان و پناه دادن به آنان، اقدام مثبتی است که دولت جمهوری اسلامی ایران، با توجه به اهداف بشر دوستانه خود، همواره در آن پیشگام بوده است، لیکن از تبعات اجتماعی سوء ازدواج اتباع خارجی از جمله آوارگان مذکور با ایرانیان نیز نباید غافل بود.

تردید نیست که هر گونه سیاست‌گذاری در موضوع ازدواج با اتباع بیگانه، مستلزم شناخت همه جانبه موضوع و مشکلات اجتماعی ناشی از آن، از دیدگاه‌های مختلف است. در راستای مباحثی که ممکن است از دیدگاه‌های سیاسی، امنیتی، فرهنگی و جامعه‌شناختی در ارتباط با عوارض ناشی از ازدواج

ایرانیان با اتباع خارجه به عمل آید، این نگاره به بررسی ابعاد حقوقی ازدواج و طلاق با اتباع خارجی می‌پردازد. بدواً وضعیت حقوقی ازدواج ایرانیان با اتباع خارجه و نیز ازدواج مسلمان با غیر مسلمان مورد بررسی قرار می‌گیرد. متعاقباً آثار ازدواج با اتباع بیگانه، از حیث تابعیت، مورد بحث واقع شده و در پایان موضوع تابعیت مضاعف ناشی از ازدواج با اتباع بیگانه، به صورتی مختصر، بررسی و تحلیل می‌شود.

فروردین ۱۳۹۸

فصل اول: کلیات

۱- بررسی انواع تابعیت و آثار ناشی از آن

در مورد تعریف تابعیت، حقوقدانان بحث‌های مفصل و متعددی کرده‌اند اما نظر واحدی ارائه نداده‌اند. برخی از تعاریف که در مورد تابعیت آمده، چنین است:

- رابطه‌ای که با آن خانواده ملت تشکیل می‌یابد؛ به عبارتی پیوندی که وابستگی فردی از افراد انسانی را به ملتی خاص توجیه می‌کند (ارفع نیا؛ ۱۳۸۹، ص ۸۹).

- تابعیت، پیوندی است که شخصی را به ملت معینی مربوط می‌سازد.
- تعلق حقوقی شخصی به جمعیت تشکیل دهنده دولت.
- تابعیت رابطه‌ای است بین فرد و دولت که شخص تبعه را در قبال تبعیت، به حمایت دولت متبوع خود ذی‌حق می‌نماید. چنین رابطه‌ای، شخص تبعه را مطمئن می‌سازد که در رفتار و داد و ستدش با کشورهای خارجی و اتباع بیگانه، عندالاقضاء از حمایت سیاسی دولت متبوع خود، که به وسیله حقوق بین‌الملل شناخته شده، متمتع خواهد شد.

۱-۱- تابعیت

تابعیت عبارتست از یک رابطه سیاسی، حقوقی و معنوی که فردی را به دولتی معین مرتبط می‌سازد.

گفتنی است تابعیت عموماً مبتنی بر دو سیستم است: سیستم خون و سیستم خاک. در ایران تابعیت به طور عمده بر سیستم خون متکی است، البته

در مواردی از سیستم خاک برای کسب تابعیت استفاده شده است. با توجه به قانون مدنی ایران، کسی که از پدر ایرانی در ایران یا بیرون از کشور متولد شود، ایرانی است اگر چه مادرش غیر ایرانی باشد. اشتغال در برخی از کارها و دستیابی به شماری از مقامات دولتی نیازمند داشتن تابعیت ایرانی است. در آمریکا و کانادا تابعیت به طور عمده بر سیستم خاک مبتنی است. البته سیستم خون هم جایگاه خود را در قوانین این کشور دارد (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۰، ص ۱۷).

۱-۲ انواع تابعیت

تابعیت انواع گوناگونی دارد که در ذیل به بررسی هریک از آنها و توضیح مختصری نسبت به آنها خواهیم پرداخت.

۱-۲-۱-۱ تابعیت ذاتی

تابعیت ذاتی به تابعیتی گفته می‌شود که فرد به محض به دنیا آمدن به صورت خودکار آن را کسب می‌کند. در کشورهای مختلف دنیا تابعیت ذاتی و یا اصلی از دو طریق به شهروندان اعطا می‌شود: الف) تابعیت خونی و ب) تابعیت خاک.

۱-۲-۱-۱-۱-۱ تابعیت خونی

در این نوع، فرد تبعیت خود را به سبب تابعیت یکی از والدین خود در هنگام تولد کسب می‌کند. تقریباً تمام کشورهای دنیا تابعیت خونی را به رسمیت می‌شناسند، هر چند اخیراً در بعضی از کشورهای مهاجرپذیر، محدودیت‌هایی را نسبت به اعطای این نوع تابعیت به علت موقعیت جغرافیایی که فرد در آن به دنیا آمده، قائل شده‌اند. این محدودیت‌ها اغلب به دلیل به دنیا آمدن فرد در خارج از کشور اصلی در نظر گرفته شده است.

به عنوان مثال، طبق قوانین جدید تابعیت کانادا، در صورتی که فردی خارج از کانادا متولد شده باشد و هیچکدام از والدین کانادایی‌اش، متولد کانادا نباشند، تابعیت کانادایی را به صورت خودکار کسب نمی‌کند مگر آنکه حداقل یکی از والدینش قبل از کسب تابعیت کانادایی، مهاجر کانادا بوده باشد. پس بدین

ترتیب مهاجرین که تابعیت کانادایی اخذ نموده‌اند، لازم نیست نگران تابعیت فرزندان در صورت به دنیا آمدن وی در خارج از خاک کانادا باشند. در قوانین ایران هیچ نوع محدودیتی در اعطای این نوع تابعیت وجود ندارد.

۱-۲-۱-۲-۱-۲ تابعیت خاکی

بدان معنی می‌باشد که فرد تبعیت خود را صرف نظر از اینکه والدینش چه تابعیتی دارند و صرفاً به خاطر متولد شدن در کشوری مشخص کسب می‌کند. کشورهای آمریکا و کانادا این تابعیت را به رسمیت می‌شناسند. در اروپا تنها کشور ایرلند است که تابعیت خاکی را قبول دارد و در سوئد در صورتی تابعیت خاکی اعطا می‌شود که کودک هیچ تابعیت دیگری نداشته باشد و از پدر و مادری بی‌هویت به دنیا آمده باشد. (امامی، ۱۳۷۷، ص ۱۴۹) دولت کانادا به کودکی که در حال پرواز از مرز هوایی کانادا داخل هواپیما به دنیا آمده بود، تابعیت کانادایی اعطا کرده است. این نوع تابعیت هوایی را باید در همان چهارچوب تابعیت خاکی در نظر بگیریم. هیچ فردی با متولد شدن در خاک ایران تابعیت ایرانی را کسب نمی‌کند و در واقع مکان جغرافیایی که شما در آن متولد شده‌اید هیچ نقشی در داشتن تابعیت ایرانی شما بازی نمی‌کند و همین‌طور تابعیت مادرتان. طبق قوانین تابعیت ایران فرزندان متولد شده از یک مادر ایرانی و یک پدر خارجی یک ایرانی محسوب نمی‌شوند.

۱-۳-۱-۳-۱-۳ تابعیت اکتسابی

به تابعیتی گفته می‌شود که فرد در هنگام تولد آن را کسب نکرده و بعداً به خاطر پدید آمدن شرایطی آن را اخذ نموده است که خود به چند دسته تقسیم می‌شود:

- ۱- تابعیت تحصیلی
- ۲- تابعیت تبعی
- ۳- تابعیت تحقق
- ۴- تابعیت اجباری
- ۵- تابعیت افتخاری

۶- تابعیت تجاری

۷- تابعیت مذهبی

۱-۳-۱- تابعیت تحصیلی

به تابعیتی گفته می‌شود که در نتیجه‌ی اراده و درخواست فرد متقاضی صادر می‌شود. اغلب خارجیانی که در کشورهای غربی زندگی می‌کنند دارای این نوع از تابعیت می‌باشند. کشورهای مختلف پیش شرط‌های متفاوتی را برای صدور این تابعیت برای افراد خارجی دارند که از مهم‌ترین آن می‌توان اجازه اقامت دائم و بدون محدودیت فرد و همین‌طور مدت زمان اقامت وی در کشور میزبان را نام برد.

۱-۳-۲- تابعیت تبعی

به تابعیتی گفته می‌شود که شخص نه به اراده خود بلکه به اراده و خواست فرد دیگری دارا می‌شود. مانند فرزند خوانده‌ای که بنابر درخواست والدین جدیدش تابعیت پدر خوانده و یا مادر خوانده‌ی خود را کسب می‌کند.

۱-۳-۳- تابعیت تحققی

به تابعیتی گفته می‌شود که شخص در نتیجه ازدواج کسب می‌کند.

۱-۳-۴- تابعیت اجباری

به تابعیتی گفته می‌شود که فرد بر اثر اشغال و فتح کشورش توسط کشوری دیگری و یا تقسیم شدن کشوری به کشورهای کوچکتر دیگر به اجبار کسب می‌کند. فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و دیگر کشورهای بلوک شرق از قبیل چکسلواکی و یا یوگسلاوی سابق را می‌توان از این نوع تابعیت نام برد.

۱-۳-۵- تابعیت افتخاری

به تابعیتی گفته می‌شود که دولت‌ها به صورت استثنائی به بعضی از اشخاص بسیار مهم به پاس تقدیر از خدماتی که ارائه داده‌اند و یا فعالیت‌هایی که داشته‌اند